

11. Апулей. Апология или Речь в защиту самого себя от обвинения в магии. Метаморфозы. Флориды / [пер. с лат. М. А. Кузмина, С. П. Маркиша]. – М. : Изд-во АН СССР, 1956. – 437 с.

Надійшла до редколегії 30.09.2015

ЛОГВИНЕНКО Е. С. СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ В ДРЕВНЕРИМСКОМ ГОСУДАРСТВЕ

При исследовании процесса становления и развития системы наказаний в Древнем Риме раскрыта цель наказаний, показаны особенности определения наказания за преступления, предложена их классификация. Сделан вывод, что система наказаний в период империи эволюционировала. Она значительно усложнилась и стала еще более разнообразной в зависимости от социального положения виновного и потерпевшего. Установлено, что наказания отличались чрезвычайной суровостью и преследовали цель не только отплатить преступнику, но и утратить остальных.

Ключевые слова: Древний Рим, республика, империя, Законы XII таблиц, преступление, система наказаний, смертная казнь, телесные наказания, штраф.

LOHVNENKO Y. S. FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE PUNISHMENT SYSTEM IN THE ANCIENT ROMAN STATE

While studying the formation and development process of the punishment system in the Ancient Rome, it was found out that the ancient Roman criminal law retained the features of gentile society and was closely connected with religion. In determining the punishment for committed crimes the priority had customs and traditions rather than laws. It was presented that the majority of the offences were considered within a private prosecution. Meanwhile, there was the difference between crimes of public and private character. The first group included the crimes against the Roman state and religion like: treason, conspiracy, rebellion, resistance to power, blasphemy, witchcraft, etc., the second included: an attack on the person, evil, destruction or damage of property. The author of the paper has revealed that in the days of the empire Republican criminal legislation had remained to a large extent, which was supplemented by numerous imperial constitutions. For crimes and misdemeanors there was a punishment taking into account the degree of guilt. There was also a difference between planning and encroachment on the crime and committed crime; the punishment for them was different and sometimes, in the first case, there wasn't any punishment at all. It was concluded that the punishment system in the empire period evolved. It was much more complicated and became more diverse depending on the social status of the guilty party and the victim. Punishments differed with extremely harsh character and were intended not only to repay the offender, but also to intimidate others.

Keywords: Ancient Rome, republic, empire, Laws of XII Tables, crime, punishment system, death penalty, corporal punishment, fine.

УДК 340.12(477)

Н. М. ПРОКОП,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБРИС ПРОУКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ А. ШЕПТИЦЬКОГО

Досліджено актуальні в сучасних умовах розвитку української держави погляди митрополита А. Шептицького та його суспільно-політичну та державну діяльність у період національно-визвольного руху на рубежі XIX–XX ст., становлення та занепаду УНР, затвердження більшовицької влади в Галичині. Акцентовано увагу на діяльності А. Шептицького, спрямованій на подолання розбіжностей в середовищі польського та українського національно-визвольних рухів, а також на єднання українського народу через об'єднання віруючих усіх християнських конфесій.

Ключові слова: А. Шептицький, Греко-католицька церква, національно-визвольний рух, національно-державницька свідомість, суспільно-політична і державницька діяльність.

Prokop, N.M. (2015), "Essay of A. Sheptytskyi's pro-Ukrainian state activity" ["Образ прукраїнської державницької діяльності А. Шептицького"], *Pravo i Bezpeka*, No. 3, pp. 35–41.

Постановка проблеми. Нині особливо важливо, щоб ті історичні постаті, які поклали своє життя на вівтар у боротьбі за незалежність української національної держави, не залишились «по той бік барикад», щоб у наш непростий час розбудови демократії і просування України до Європейського Союзу об'єктивно переглянути, по-перше, наукову спадщину з теорії та історії держави і права України А. Шептицького; по-друге, відновити його постать як українського національного патріота; по-третє, розкрити його різнобічну діяльність, спрямовану на формування української національно-державницької свідомості суспільства; по-четверте, сформувати його світлий образ для наслідування молодим поколінням українців.

Актуальність дослідження взаємовідносин Української греко-католицької церкви, митрополитом якої був А. Шептицький з 17 січня 1901 по 1 листопада 1944 роки, та українського національно-визвольного руху за державну незалежність та в період ЗУНР, УНР, УРСР помітно зростає нині. Зміни, що відбулися після Революції гідності, істотно вплинули на розуміння ролі Української греко-католицької церкви та інших релігійних конфесій у суспільно-політичному, духовному і державно-правовому житті. Особливої актуальності набуває комплексне й об'єктивне дослідження діяльності митрополита А. Шептицького та духовенства Української греко-католицької церкви щодо формування національно-державницької самосвідомості українського народу та його вміння протистояти московській імперській політиці, спрямованій на руйнування національно-державної єдності. Отож потребує всебічного аналізу його багатогранна державницька, суспільно-політична та соціально-економічна діяльність, спрямована на духовне єднання української нації у спільній боротьбі за розбудову своєї державної незалежної «Хати».

Стан дослідження. Діяльність митрополита А. Шептицького була у полі зору таких дослідників, як Я. Білас, Б. Казимира, М. Марунчак, В. Марчук, П. Понятишин, П. Хомин, Л. Цегельський. Частково цю проблему розглянув О. Красівський у книзі «За Українську державу і церкву» (Львів, 1995). У книзі Я. Заборовського «Митрополит Андрей Шептицький. Матеріали і документи (1865–1944 рр.)» (Львів, Івано-Франківськ, 1995) велику увагу приділено екуменічній поставі митрополита А. Шептицького, його зовнішньополітичній та фінансово-господарській діяльності. Незважаючи на великий корпус опублікованих джерел і літератури, присвячених діяльності Греко-католиць-

кої церкви, її священників і вірних, залишається недостатньо дослідженою державницька діяльність А. Шептицького.

Метою цієї статті є дослідити проукраїнську державницьку діяльність А. Шептицького та сформувати його образ як будівничого новітньої української державності європейського зразка.

Виклад основного матеріалу. У цьому році виповнилося 150 років з дня народження А. Шептицького – видатного українського патріота, духовного провідника Української греко-католицької церкви, громадського і суспільно-політичного діяча, доктора права, котрий спрямував свою правознавчу інтелектуальну силу на теоретичне обґрунтування розбудови в Україні демократії. Свого часу А. Шептицький усвідомлював небезпеку олігархічного правління в Україні і попередив про це українське суспільство. В цьому контексті він писав: «Можна зробити ще й ту заввагу, що коли олігархія спирається на одну партію або на один народ, спокуса надучивати влади для гноблення іншої партії чи національностей більша. Чесноти громадян, що беруть участь у влади, мусять бути тим більші, чим більше партійність і національний шовінізм засліплюють чоловіка ...» [1, с. 16].

Юридична освіта та глибокий український патріотизм, поєднані з інтелектуальною прозорливістю, свідчать, що А. Шептицький майже за сто років передбачив можливість формування в Україні олігархічних партій, серед яких були й такі, що проводили політику великоросійського національного шовінізму. При пануванні олігархічних партій, згідно з правовими поглядами А. Шептицького, порушується рівновага між громадянським суспільством і державою. Водночас він застерігав, що демократія може породити крайнощі: якщо надати не обмежені правом свободи, то це провокує анархію.

Будучи палким прихильником українського національно-державницького відродження, А. Шептицький усвідомлював, що українська етнічна ментальність має і свої вади, одна з яких – «брак сумління і почуття обов'язку». «Усі помилки наших політичних провідників, – писав він, – і зла воля наших противників і ворогів, і природні хиби нашої національної вдачі, і брак свободи і державного життя, і культура не раз затросна бацилами пагубних для народів суспільних, політичних й релігійних чи антирелігійних теорій, все це безумовно є також причиною теперішньої руїни» [2, с. 303]. За умов тривалого перебування українського народу в складі імперських держав людина

внаслідок адаптації до імперського тоталітаризму формує в собі звичку й умонастрій та емоційно-вольову активність, що фокусується на повсякденних потребах та інтересах, і корелює свою поведінку пристосовницьким характером. В умовах національної держави свобода для особи, в разі відсутності в неї внутрішнього сумління, виражається в поривчастій, імпульсивній формі, яка лише імітує сутність громадянської активності. «У многих напрямках, – писав А. Шептицький, – ми ще люди примітивні, для яких демонстрація, фраза і шум часто видаються чимось важнішим, ніж спокійна земна розвага та витривала праця. Ми зрештою пробудилися до національного життя в добі, в якій демократичні принципи уважались святыми. Ми унаслідували, може, й прикмети, але напевно й хиби демократизму» [3, с. 195].

В окресленому нами контексті ціннісно-світоглядної парадигми А. Шептицького стосовно форм прояву національного шовінізму і радикалізму видно, що він не схвалює ці явища і застерігає суспільство від помилок, які творять небезпеку для утвердження національної демократичної державності. Очевидно, що А. Шептицький був знайомий з етичними та теоретико-правовими ідеями І. Канта, Фіхте і Ніцше, а також М. Штірнера. Визначальним у розумінні свободи, культури нації є її моральність, яку проповідує християнська церква. «Християнська суспільність» – це спільнота людей, які живуть за християнськими принципами. Вона, «зложена з людей широко пересвідчених і перейнятих Христовим духом, буде завжди організовуватися в християнському дусі і в кожному напрямі буде доходити до рівноваги, ладу й сили» [4, с. 289]. Зокрема, А. Шептицький вважав, що українське національно-державницьке життя внаслідок того, що різні частини народу перебували в різних за правовою культурою імперіях, може на практиці досягти позитивних результатів, якщо будуть дотримуватися християнської моралі та виявляти у своїх взаємовідносинах та у ставленні до національної держави щиро любов, оскільки, на його переконання, «підвалиною всякої влади – малої чи великої – є любов» [5, с. 65].

А. Шептицький усвідомлював, що у практичному українському національному державотворенні значущість християнської моралі і духовності у детермінантах індивідуальної поведінки значно посилюється. Завдяки поєднанню в суспільній свідомості українського народу християнської моральності і національної ідеї формується суб'єктивна можливість перевести вимоги норм державного права на мову

практичних дій найбільшої кількості людей, запобігти формуванню у них радикально-екстремістських дій.

Відповідно до свого греко-католицького християнського статусу А. Шептицький вважав, що упорядкованість національного життя українського народу, його різних соціальних структур та організаційних форм залежить як від християнської моралі, так і від навколишнього середовища. Іншими словами, А. Шептицький усвідомлював, що політичні сили сусідніх держав відкрито демонструють свої посягання на українські території, зокрема тодішня Польща і Росія. Так, галицькі націонал-радикали на XXIV Крайовому з'їзді публічно проголосили, що Польща є «споконовічним і найбільш ненавсним ворогом Української державності» [6]. Посідаючи вагомe місце в духовному і громадському житті Галичини, А. Шептицький сприяв налагодженню конструктивних, не ворожих один до одного стосунків між представниками польського та українського національно-визвольних рухів в Австрії. Відомий історик того часу М. Демкович-Добрянський високо оцінив миротворчу діяльність А. Шептицького у стосунках між українським і польським політичним керівництвом, назвав цю акцію «благородним посередництвом» [7, с. 6]. Як бачимо, головне завдання національно-визвольних рухів українців і поляків у складі Австрії А. Шептицький розумів у дусі ідеї «договірних відносин» Ж. Ж. Руссо.

Невеликий екскурс в історію взаємин українських і польських політичних сил у боротьбі за національну незалежність від Австрії та визначення миротворчої ролі А. Шептицького дає можливість глибше усвідомити миролюбні форми спілкування між політичними суперниками. Нагромадження А. Шептицьким миротворчого досвіду сприяло йому домогтися зустрічі українських і польських провідників політичних сил: від польської сторони – Вітольда Коритовського, Адама Голуховського, представників польської націонал-демократичної партії С. Гломбінського, С. Скарберка; від української сторони – представників націонал-демократів К. Левицького, Є. Олесницького, Ю. Романчука, Л. Цегельського та радикалів І. Макуха, М. Лагодинського. Наслідком перемовин стала «угода про компроміс» та «польсько-українське порозуміння» [8, с. 686].

Сказане означає, що А. Шептицький усвідомлював небезпеку для національно-визвольної боротьби українського і польського народів від різного роду конфліктів між політичними партіями обох народів. Організована ним зустріч

лідерів політичних сил українського і польського народів забезпечила перехід їх від протистояння до співпраці на угоду обох народів. «Отсе була перша історична й дійсна угода на галицьким терені, яка мала вигляди бути епохою у визвольних змаганнях нашого народу. Забезпечена наших округів виборчих, в значній частині національним катастром, та застережений вибір українських членів Виділу краєвого, соймових комісій і краєвих інституцій нашою соймовою репрезентацією, – мали стати зародком політичної автономії українського народу» [8, с. 687].

Відкинувши взаємну радикально-ворожу політичну поведінку, лідери української і польської національно-визвольної боротьби стали спільно діяти за посередництвом А. Шептицького в інтересах обох народів. Зауважимо, що на той час спільною проблемою українського і польського національно-визвольних рухів стала реальна справа реформування виборчого законодавства Австрії. Отож на нараді представників сеймових фракцій від польської та української громад 26 січня 1914 р. А. Шептицький вніс пропозицію закріпити домовленість про висунення кандидатів у крайовий маршалок з відповідними пропорціями, і 28 січня домовленість було скріплено підписами обох сторін. Згідно з домовленістю, українці мали в Крайовому відділі двох представників на вісім членів і в крайовому маршалку – один голос. Окрім того, було узгоджено кількість представників у 14 двопалатних виборчих округах з різною часткою українського населення. Згодом польські політичні сили у складі сейму ухвалили рішення про створення українського університету.

Зауважимо, що А. Шептицький провів досить вдалі, хоча й непрості, переговори з представниками українських і польських політичних сил Галичини у складі Австрії і переконав їх стояти «по один бік барикад» у боротьбі проти спільного ворога – Російської імперії, яка на той час викристалізувала політику завоювання і Галичини, і частини Польщі. Завдання українського народу, зокрема його політичних провідників, А. Шептицький убачає в тому, щоб «створити такі суспільно-християнські обставини, які запевнювали б громадянам правдиве і стале щастя та мали досить внутрішньої сили, щоб поборювати відосередні тенденції внутрішнього розкладу і успішно захищувати межі від зовнішніх ворогів. Такою могутньою та запевнюючою щастя всім громадянам організацією може бути Батьківщина тільки тоді, коли не буде цілістю, зложеною штучно з різних

і різнорідних частин, а подібним до моноліту організмом, себто тілом, оживленим одним духом, що з внутрішньої життєвої сили розвивається, доповнює внутрішні браки і з природи є здоровим, сильним, свідомим своїх цілей, не тільки матеріальним, але й моральним» [9, с. 519].

У розумінні А. Шептицького дух – це історично сформована національною культурою і християнською мораллю ціннісно-світоглядна смисложиттєва парадигма діяльності людини, суспільства та державних інститутів влади. В цьому контексті важливо зазначити, що А. Шептицький глибоко усвідомлював важливість формування національно-державницької свідомості українського народу в руслі європейської цивілізаційної культури, яку Гегель іменував у суб'єктному вимірі духом часу. Під терміном «дух» Шептицький розумів необхідність духовного, ціннісно-світоглядного єднання галичан, які розвивали свою державно-правничу свідомість в лоні європейської цивілізації, та наддніпрянців, які частково втратили власну історичну пам'ять і сформували свою свідомість у малоросійському світовідчутті і світорозумінні. Саме ця відмінність у національній суб'єктності означених частин українського народу обумовила розкол національного духу. «Розкол, однак, – пише М. Юрій, – поняття не тільки релігійно-церковне чи соціально-психологічне, і причина його не тільки природа людини, так само як не є причинами тільки особливості національного характеру або певні особливості, що коріняться на етнічному ґрунті». Розкол – результат недостатньої любові людей один до одного, нездатність всім разом вирішити справу, досягти компромісу, примирити інтереси, що стикаються [10, с. 22–23]. А. Шептицький усвідомлював, що між українцями греко-католицького віросповідання і московського православного існує істотна відмінність у структурі ментальної, державно-правової світоглядної позиції. Зважаючи на те, що Західна Україна належала до складу європейських держав аж до середини ХХ ст. (спочатку це була Австро-Угорщина, у міжвоєнний період – Польща), Галичина зберегла тісні економічні та соціокультурні зв'язки з Європою. Завдяки незрівнянню вищому рівню громадянських свобод у Галичині порівняно з підросійською Східною Україною галичани зберегли національну українську свідомість, яка стала могутнім каталізатором національно-визвольних змагань українців аж до нашого часу. На противагу тому незаперечному факту, що тривала ізольованість західноукраїнських земель від Великої України сприяла накопиченню

різних за своїм змістом елементів духовної культури та цінностей державно-правового укладу, Галичина завжди відчувала себе невіддільною частиною України. Греко-католицька церква та її духовні провідники на той час були глибоко і всебічно інтегровані в громадянське суспільство, а митрополит А. Шептицький показував особистий приклад активної участі в культурному, суспільно-політичному і державницькому житті заради збереження і розвитку українства, водночас він навчав поважати й любити інші нації.

Отже, національний рух набрав усе більшого значення серед українців Галичини, якому патрувала греко-католицька церква. Галичина, завдяки пануючій тут політичній свободі, стала українським П'ємонт і в 1848, і в 1917–1918, і в 1991 рр., і нині, під час Революції Гідності і військової агресії Росії. В цьому контексті нагадаємо, що під час акцій протесту кінця 2013 – початку 2014 рр. на Прикарпатті було започатковано Молитовний майдан on-line. До цієї виключно громадської, аполітичної ініціативи долучилися журналісти і волонтери інших областей України. «Вважаємо, що дуже важливою є духовна підтримка людей, які протестують на київському майдані, а особливо об'єднання християн у молитві. Ми хочемо дати людям можливість позитивно долучитися до прагнень та діянь людей на Майдані своєю молитвою, словом, свідченням і таким чином творити з ними братню солідарність» [11].

Релігію можемо визначити як продукований народом інститут акумуляції духовних здобутків, їх розвитку та посилення віри в добродійність і справедливість людського життя. Релігія як соціальний феномен здатна проникати в найглибші сфери людської свідомості і тим формувати соціальні відносини, даючи їм морально-етичні виміри, які, у свою чергу, є найстійкішими і найреальнішими інструментами соціального регулювання, оскільки морально-етична сфера торкається основних соціальних норм і цінностей, які можна покласти в основу життєдіяльності як окремої людини, так і суспільства в цілому [10, с. 687].

Зауважимо, що радянська компартійно-ідеологічна історіографія, суспільно-політична та державознавча думка сформувала і нав'язала суспільству доволі негативний образ Греко-католицької церкви, особливо її провідника А. Шептицького. Для смислової ціннісно-світоглядної реконструкції суспільно-політичної, громадської і державотворчої діяльності А. Шептицького важливо зрозуміти той ідеологічно ворожий резонанс, що його розгорнули під ке-

рівництвом кагебістів московські атеїсти. При цьому критична рефлексія висновків, які здійснили «науковці-атеїсти» стосовно різнобічної української патріотичної діяльності А. Шептицького, повинна забезпечити аналіз у контексті його історичної епохи в комплексі з усіма суспільно-політичними, релігійно-культурними та юридичними писемними джерелами. Галичина на початку і в середині ХХ ст. перебувала в лещатах різнобічних ворожих українській державницькій незалежності політичних сил. Оскільки Греко-католицька церква на той час виступала одним з основних і постійно діючих соціокультурних інститутів на захист національних прав і свобод української громади в складі Польщі та інших сусідніх країн, то А. Шептицький як духовний провідник греко-католицьких віруючих почував себе і суспільно-політичним наставником українського народу. Ідейним осердям атеїстичної критики діяльності А. Шептицького став сформований стереотип про «український буржуазний націоналізм», який заважає утвердитися атеїстичному світогляду держави, побудованій на нові ідеї «пролетарського інтернаціоналізму».

Політичні погляди А. Шептицького та його державно-правові переконання були сфокусовані на тому факті, що українське національне суспільство було розірване між двома ворогуючими державно-правовими таборами. Такі основні позиції в оцінці суспільно-політичної ситуації, що склалася на той час в Галичині. Після входження радянських військ у Галичину в 1939 р. політика Сталіна на ліквідацію української національно-патріотичної інтелігенції переконала населення в тому, що галичан прагнуть денационалізувати та зробити за східним взірцем Малоросії «підданими Московії». У свою чергу, А. Шептицький у своїх державно-правових поглядах на українську націю взяв відповідним пунктом осмислення проблеми суверенітету України не якусь одну визначеність, приміром «носія духу» чи свідомість, а в усій її універсальності, пов'язаній з відкритістю української нації західному і східному світові, з її інтенціональністю, екзистенцією, спектр якої надзвичайно широкий. Підхід А. Шептицького до розкриття сутності української нації та її державної незалежності має величезне методологічне значення для сучасного процесу державотворення та інтеграції в Європейський Союз і НАТО.

Можемо стверджувати, що дослідження проукраїнської державницької діяльності митрополита А. Шептицького надає реальну змогу створити теоретико-державницький образ

Української греко-католицької церкви в період «весни народів» середини XIX ст., в буремні роки революційних подій і формування УНР і сьогодні, коли на тлі багатогранної праці духовенства цієї церкви формується образ західноєвропейської ліберально-демократичної української держави. Нині можна сказати, що створений компартійною ідеологією образ «бандерівця» як запеклого буржуазного націоналіста з його русофобською світоглядною позицією трансформувалася у цілком позитивний з моральної і політичної точок зору. Крім того, після анексії Криму Росією та розв'язаної гібридної війни на Сході України відбувається переосмислення статусу уніатської католицької церкви в українському державотворенні та змінюється світоглядне бачення російськомовними громадянами галицьких націоналістів з негативного на позитивне їх оцінювання. Сьогодні в межах громадянського суспільства України відкривається реальна можливість дійсного, реального взаєморозуміння між «східняками» і «західниками» у царині подальшої суверенізації української держави стосовно Росії та власного самостійного вибору шляху до європейської державно-правової цивілізації. У пастирському посланні з приводу визволення Галичини з-під радянської окупації від 5 липня 1941 р. А. Шептицький закликає: «Усі, що почувуються Українцями і хочуть працювати для добра України, нехай забудуть про якінебудь партійні роздори, нехай працюють в єдності і згоді над відбудовою так дуже знищеного більшовиками нашого економічного, просвітнього і культурного життя. Тоді в Бозі надія, що на підвалинах солідарності і усильної праці всіх Українців повстане Соборна Україна не тільки як велике слово і ідея, але як живий, життєздатний, здоровий, могутній, державний організм, побудований жертвою життя одних, а муравельною працею, залізними зусиллями і трудами других» [9, с. 521].

Своєю різнобічною діяльністю в громадському, суспільно-політичному і державницькому житті Галичини А. Шептицький став суб'єктом поєднання двох історичних епох – капіталістичної і соціалістичної, виокремивши єдиний ланцюжок, який духовно об'єднував українсь-

кий народ, – його моральність як основу демократії. Він витримав нападки вульгарного атеїзму більшовицької ідеології та зумів викристалізувати у галичан імунітет до її сприйняття і в такий спосіб зберіг національно-державницький творчий потенціал галицьких українців. Більше того, митрополит А. Шептицький став близьким для всіх українців. Гетьман Павло Скоропадський, зокрема, зазначав: «Такі люди, як Митрополит Андрей, являються насліддям усього українського народу» [12, с. 20]. У 1917 р. митрополита зустріли в Центральній Раді вигуками «Хай живе Князь Української Церкви!». М. Грушевський вітав його тоді як «царського в'язня, Великого Українця і християнського національного Провідника Галицької землі», наголосив на великих заслугах митрополита у справі розбудови українського національного руху під австрійською займанщиною, у розвитку української науки і культури. Про значення А. Шептицького найбільш образно висловився відомий громадський діяч С. Єфремов: «... Ваш приїзд у Київ, Високодостойний Отче Владико, якщо шукати історичної аналогії, можна порівняти хіба з в'їздом гетьмана Богдана Хмельницького до Києва після його славних перемог над польськими окупантами... Ваша поява в Києві набирає символічного значення, бо вона являється перемогою правди над неправдою, волі над неволею» [13].

З огляду на вищесказане можна дійти висновку, що, по-перше, активна участь митрополита А. Шептицького у суспільно-політичному житті, його державницька позиція сприяли конкретизації і теоретичному оформленню української національної ідеї; по-друге, завдяки своєму авторитету й наполегливій інтелектуальній праці він домігся толерантного ставлення європейських держав до прагнень українського народу розбудувати свою національну державність; по-третє, завдяки духовному потенціалу Греко-католицької церкви та її провідників він зміцнив і розвинув українську національно-державницьку самосвідомість та волю до боротьби за незалежність всього українського народу від імперських держав.

Список використаних джерел

1. Шептицький А. Як будувати Рідну Хату... / Митрополит Андрей Шептицький. – Львів : Гердан, 2003. – 48 с.
2. Шептицький А. Про вибори до парламенту / А. Шептицький // Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали, 1899–1944 / [Центр. держ. іст. архів України]. – Т. 3 : Церква і душпастирство, Кн. 1 : Пастирське вчення та діяльність / за ред. І. Костюк. – Львів : Місіонер, 2000. – С. 298–304.

3. Гайковський М. Нація і держава в богословській спадщині Митрополита Андрея Шептицького / М. Гайковський // Науковий збірник Українського Вільного Університету : Матеріали конференції «Народ, нація, держава: українське питання у європейському вимірі» (Львів, травень 1993 року) / Український Вільний університет в Мюнхені ; гол. ред. та упоряд. А. Карась. – Мюнхен ; Львів, 1995. – С. 194–201.
4. Шептицький А. До української інтелігенції / А. Шептицький // Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали, 1899–1944 / [Центр. держ. іст. архів України]. – Т. 1 : Церква і суспільне питання, Кн. 1 : Пастирське вчення та діяльність / за ред. А. Кравчука. – Львів : Місіонер, 1995. – С. 288–290.
5. Шептицький А. Найбільша заповідь / А. Шептицький // Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали, 1918–1939 / [Центр. держ. іст. архів України]. – Т. 2 : Пастирські послання 1899–1914 / упоряд. О. Гайова та Р. Тераховський. – Львів : Артос, 2007. – С. 60–70.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 359, оп. 1, спр. 368, арк. 152. – Матеріали про діяльність Української радикальної партії.
7. Демкович-Добрянський М. Потоцький і Бобжинський. Цісарські намісники Галичини 1903–1913 / М. Демкович-Добрянський. – Рим : Вид. Катол. Ун-ту Св. Климента Папи, 1987. – 132 с.
8. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914: На підставі споминів і документів / К. Левицький. – Львів : Просвіта, 1927. – 736 с.
9. Шептицький А. Идеалом нашого суспільного життя / А. Шептицький // Митрополит Андрей Шептицький: життя і діяльність. Документи і матеріали, 1899–1944 / [Центр. держ. іст. архів України]. – Т. 2 : Церква і суспільне питання, Кн. 1 : Пастирське вчення та діяльність / за ред. А. Кравчука. – Львів : Місіонер, 1998. – С. 519–534.
10. Юрій М. Ф. Соціокультурний світ України : монографія / М. Ф. Юрій. – Київ : Кондор, 2003. – 738 с.
11. В Івано-Франківську організують Молитовний майдан on-line // Бліц-іфо [Електронний ресурс] – 13.12.2013. – Режим доступу: <http://www.blitz.if.ua/?id=8109&q=news>.
12. Вайда М. Уривки зі щоденника (В річницю смерті Митрополита Шептицького) / М. Вайда // Інформаційний листок зв'язку. – 1963. – Ч. 13. – С. 19–23.
13. Курах М. Митрополит Шептицький в Києві після повороту із заслання / М. Курах // Вісті крайової управи братства колишніх вояків 1 УД УНА. – 1962. – Червень. – С. 114–115. – Видано в Торонто.

Надійшла до редколегії 29.09.2015

ПРОКОП Н. М. ОЧЕРТАНИЕ ПРОУКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ А. ШЕПТИЦКОГО

Исследованы актуальные в современных условиях развития украинского государства взгляды митрополита А. Шептицкого и его общественно-политическая и государственная деятельность в период национально-освободительного движения на рубеже XIX–XX вв., становления и упадка УНР, утверждения большевистской власти в Галичине. Акцентировано внимание на деятельности А. Шептицкого, направленной на преодоление разногласий в среде польского и украинского национально-освободительных движений, а также на единение украинского народа через объединение верующих всех христианских конфессий.

Ключевые слова: *А. Шептицкий, Греко-католическая церковь, национально-освободительное движение, национально-государственное сознание, общественно-политическая и государственная деятельность.*

PROKOP N. M. ESSAY OF A. SHEPTYTSKYI'S PRO-UKRAINIAN STATE ACTIVITY

Important for modern Ukrainian state building points of view of Metropolitan A. Sheptytskyi and his socio-political and state activities during the national liberation movement in the late XIX and early XX centuries, formation of the UPR, its disintegration and consolidation of Bolshevik power in Galicia are studied.

Special attention is paid to his activities aimed at overcoming differences among Polish and Ukrainian national liberation movements, and the unity of Ukrainian nation by uniting believers of all Christian denominations. It is revealed that the active participation of Metropolitan A. Sheptytskyi in socio-political life, his state position has contributed to the specification and theoretical arrangement of Ukrainian national idea. Due to his intellectual prestige and hard work, he made tolerant attitude of European states to the aspirations of Ukrainian people to develop their national statehood; he also strengthened and developed Ukrainian state and national awareness and the will to fight for the independence of Ukrainian people against imperial states.

Keywords: *A. Sheptytskyi, Greek-Catholic Church, national liberation movement, national and state awareness, socio-political and state activities.*